

I

Exact la ora unu fără un sfert, pe catedra amfiteatrului de științe naturale, după experimente lungi și neizbutite, a izbucnit în sfârșit, cu mare greutate și ca răsplată a așteptării încordate, o minunată fâșie de culoarea smaraldului în flacăra albă a lămpii Bunsen, dovedind astfel că substanța despre care profesorul spusese că are însușirea să coloreze flacăra în verde o colora într-adevăr așa. Dar chiar în clipa aceea măreață, din curtea vecină izbucniră acordurile unei flașnete, ceea ce făcu să se spulbere pe dată întreaga solemnitate a momentului. În acea zi caldă de martie, ferestrele fuseseră deschise larg și muzica zbură ușor în sala de curs, pe aripile vântului jucăuș de primăvară. Era un cântec popular vesel, căruia flașneta îi dăduse un ritm atât de militar, atât de vienez, încât băieții, auzind ta-ram-tam-tam-ul lui, fură cât pe ce să zâmbească, ba unii chiar se înveseliră.

Minunata fâșie verde din lampa Bunsen continua să pâlpeie vesel, însă nimeni n-o mai lua în seamă, în

afară de câțiva băieți din banca întâi. Privirile celorlalți erau îndreptate spre ferestrele prin care se vedeau acoperișurile caselor învecinate, și colo, departe, în strălucirea de aur a soarelui de amiază, turnul bisericii, pe al cărui ceas minutarul înainta izbăvitor spre numărul 12. Și în timp ce ei priveau pe fereastră, în sală se revărsau, odată cu muzica, felurite zgomote de afară: goarneau tramvaielor cu cai și cântatul unei servitoare dintr-o curte învecinată, care răsuna însă cu totul altfel decât flașneta.

Întreaga clasă fu cuprinsă de un freamăt ușor. Unii dintre băieți începură să cotrobăiască prin pupitre după cărți, alții, mai ordonați, își ștergeau tocurile. Boka își închise mica lui călimară de buzunar îmbrăcată în piele roșie și atât de meșteșugit construită, încât nu lăsa niciodată să curgă cerneala din ea... numai atunci când o țineai în buzunar. Csele își strânse foile pe care le aducea la școală în loc de cărți. Căci, uitasem să spun, Csele era cam filfizon și nu venea la școală ca ceilalți, cu toate cărțile sub braț, ci rupea din ele numai paginile trebuincioase pentru ziua aceea și le grămădea prin toate buzunarele. În ultima bancă, Csónakos căscă ca un hipopotam plictisit. Weisz își întoarse buzunarul pe dos, scuturându-l de firimiturile rămase de la cornul pe care îl ciugulise toată dimineața de la zece până la unu. Geréb își târșâi picioarele pe sub bancă, nerăbdător să plece, pe când Barabás își întinse fără sfială mușamaua pe genunchi și își împachetă în ea cărțile așezate după mărime. Apoi le legă cu o curea atât de strașnic, încât banca scârțâi puternic, iar el roși până-n vârful urechilor. Într-un cuvânt, toată lumea se

Băieții din strada Pál

pregătea de plecare, numai profesorul nu voia să știe că peste cinci minute ora se va termina. De aceea, plimbându-și privirea blândă peste întreaga clasă, întrebă:

— Ce este?

Drept răspuns, se făcu liniște, o liniște deplină. Barabás se văzu silit să lase cureaua din mână, Geréb nu-și mai târșâi picioarele, Weisz își vârî la loc buzunarul întors, Csónakos își opri căscatul, ducând cuviincios mâna la gură, Csele întrerupse strânsul foilor, iar Boka vârî la iuțeală în buzunar călimara roșie, care, simțind unde se află, lăsă de îndată să i se prelingă frumosul lichid albastru.

— Ce este? repetă profesorul, în timp ce toți stăteau smirnă la locurile lor, apoi se întoarse spre fereastră și, fiindcă sunetele vesele ale flașnetei îi păreau că sfidează disciplina școlară, aruncând o privire aspră, porunci:

— Csengey, închide fereastra!

Csengey cel mititel, monitorul clasei, se sculă și, cu aerul lui serios, se îndreaptă spre fereastră s-o închidă.

În clipa aceea, Csónakos se aplecă peste bancă și-i șopti unui băiețuș blond din fața lui:

— Atenție, Nemecek!

Nemecek se uită pe furiș în spate, apoi jos. Un ghemotoc de hârtie se rostogoli până la el. Îl ridică și-l desfăcu. Pe o parte scria: „Dă-i-o mai departe lui Boka.“

Nemecek știa că aceasta-i numai adresa și că scrisoarea propriu-zisă, adevăratul ei cuprins, se găsea pe partea cealaltă a hârtiei. Dar, bineînțeles, Nemecek era băiat bine-crescut și nu citea scrisorile altora. Deci împături hârtiuța la loc, așteptă un moment potrivit și, aplecându-se și el peste bancă, șopti la rândul său:

— Atenție, Boka!

Boka își aținti privirile spre dușumea, căci cunoștea calea obișnuită pe care sosesc misivele. Într-adevăr, nu așteptă mult și ghemotocul de hârtie ajunse de-a dura până la el. Pe partea cealaltă, pe care blondul Nemecek n-o citise, fiind băiat cumsecade, era scris:

„După masă, la trei, adunare generală. Alegerea președintelui pe maidan. Spre știință.“

Boka vârî hârtiuța în buzunar și isprăvi de împachetat cărțile.

Se făcuse unu fix. Soneria țârâi și astfel află și profesorul că ora s-a terminat. Stinse lampa Bunsen, dădu băieților o lecție nouă și se retrase în muzeul de științe naturale, de unde, ori de câte ori se deschidea ușa, se holbau prostește la tine, cu ochii lor de sticlă, fel de fel de dihăanii împăiate: animale și păsări cu aripile întinse, înghesuite pe rafturi. Iar într-un colț, tăcut și

Băieții din strada Pál

plin de demnitate, se afla misterul misterelor, spaima spaimelor: un schelet omenesc, îngălbenit de vreme.

Cât ai bate din palme, clasa rămase pustie. Pe scările largi, cu coloane, se porni un iureș sălbatic, care de obicei nu se domolea decât atunci când se ivea silueta înaltă a vreunui profesor. În asemenea cazuri, alergătorii „puneau frână“ și ordinea era oarecum restabilă. Dar îndată ce profesorul dispărea după vreun colț, cursa nebunească începea din nou.

Cum trecu de poarta școlii, valul de copii se desfăcu în două: unii o luară la dreapta, alții la stânga. Când se iveau profesorii printre ei, pălărioarele săltau sprintene în semn de salut. Și toată această mulțime flămândă și obosită se învălmășea pe strada însorită... iar ameteala ușoară ce-i cuprinsese pe băieți se risipea treptat în fața atâtor lucruri ispititoare și pline de viață cu care îi întâmpina strada. Parcă ar fi scăpat din închisoare, așa se bucurau de aerul proaspăt, de soare, așa se lăsau înghițiți de orașul zgomotos și foarte animat. Pentru ei, orașul nu era decât o învălmășeală de trăsură și tramvaie, de străzi și magazine, printre care trebuiau să-și croiască drum spre casă.

Csele se opri sub bolta unei porți din apropiere, vrând să cumpere pe furie niște alviță. Dar negustorul urcase prețurile cu nerușinare. Se știe că peste tot în lume o bucată de alviță costă un creițar. Adică alvițarul dă cu bărdița în calupul alb, împănat cu alune, și atât cât sare dintr-o lovitură costă un creițar. De altfel, negustorul ăsta de sub boltă vindea toate mărfurile la același preț. Orice cumpărai costa un creițar. Cu un creițar puteai cumpăra trei prune, trei jumătăți

de smochine, trei corcodușe sau trei jumătăți de nucă, toate puse pe băț și smălțuite cu zahăr ars. Tot un creițar costa o bucată mare de turtă dulce sau un zaharache. Ba mai mult, chiar și traista școlarului – o punguliță unde găsești fel de fel de lucruri grozave – tot un creițar costa. Într-o asemenea traistă găsești alune, stafide, struguri uscați de Malaga, bucățele de zahăr, migdale, praf de pe stradă, roșcove sfărâmate și muște. Cu alte cuvinte, numai cu un singur creițar căpătai un larg sortiment de produse ale industriei, florei și faunei.

Băieții din strada Pál

Acum, Csele se tocmea, căci negustorul urcase prețul. Cei care se pricep întru câtva în ale comerțului știu prea bine că atunci când o afacere comercială este legată de riscuri, prețurile cresc. Așa, de exemplu, se știe că ceaiurile din Asia sunt scumpe pentru că transportul lor se face cu caravanele prin regiuni bântuite de tâlhari. Pericolul prin care trec caravanele trebuie să-l plătim noi, europenii. Alvițarul, care, bietul, se temea să nu fie îndepărtat de lângă școală, cunoștea și el această lege și-și făcea socoteala că, dacă cei de la școală îl vor alunga, el nu li se va putea împotrivi. Chiar dacă le-ar zâmbi la fel de dulce ca și zaharicalele lui, ei tot îl vor socoti o primejdie pentru copii.

„Copiii își cheltuiesc toți banii la italian“, spunea lumea. Așa că italianul, simțind că negustoria lui n-are viitor în preajma școlii, urcă prețul. Dacă tot trebuia să plece de-acolo mai devreme sau mai târziu, măcar să agonisească ceva. Prin urmare, îi spuse lui Csele:

— Până acum, toate fost un creițar. De acum, toate doi creițari.

Și în timp ce se căznea să rostească aceste cuvinte într-o maghiară stricată, gesticula sălbatic cu bărdița prin aer.

Geréb îi șopti lui Csele:

— Trage-i una cu pălăria în tarabă!

Ideea aceasta îi surâse lui Csele. Tii, ce grozav ar fi! Ce-ar mai zbura zaharicalele în toate părțile. Și ce s-ar mai veseli băieții!

Geréb, ca un drăcușor, îi strecura în ureche cuvintele ispititoare: „Trage-i, mă, cu pălăria! Asta-i un speculant.“

Dar Csele își scoase pălăria și, uitându-se la ea, întrebă:

— Cu pălăria asta frumoasă?

Geréb nu-și găsisese omul. Îndemnul lui dăduse greș. Nu trebuie să uităm că Csele era un filfizon – nu degeaba venea el la școală numai cu file din cărți.

— Ce, mă, îți pare rău de ea?

— Ba bine că nu, spuse Csele. Și să nu crezi că din lașitate, dar n-am chef să-mi stric pălăria. Pot chiar să-ți dovedesc că nu-s laș: dă-mi-o pe-a ta și o trântesc cu plăcere.

Dar Geréb nici nu voia să audă de așa ceva. Asta era o adevărată insultă. Se încruntă și răspunse:

— Păi, dacă e vorba de pălăria mea, pot s-o trântesc eu, căci ăsta e un șarlatan. Tu n-ai decât s-o ștergi, dacă ți-e frică.

Și, cu o mișcare care dovedea cât e el de îndrăzneț, își smulse pălăria. Dar când să o trântescă pe tarabă, cineva îi apucă mâna pe la spate. O voce serioasă, aproape bărbătească, îl întrebă:

— Ce faci?

Geréb se întoarse. Era Boka.

— Ce vrei să faci? îl întrebă acesta din nou, privind-l serios, dar blând.

Geréb mormăi, așa cum mormăie leul când îmblânzitorul i se uită drept în ochi. Părea rușinat. Își puse pălăria pe cap și apoi dădu din umeri. Boka îi șopti:

— Lasă-l în pace. Mie îmi place să fii îndrăzneț, dar cu ăsta... n-are niciun rost. Hai!

Și Boka îi întinse mâna plină de cerneală, fiindcă o ținuse în buzunarul unde se afla călimara buclucașă

care, după obiceiul ei, se scursesese pe tăcute, fără ca el să bănuiască ceva. Dar asta n-avea nicio importanță. Boka încercă să-și șteargă palma de un perete, dar îl murdări zadarnic, căci cerneala nu se lua. Așa că se lăsă păgubaș. Îl luă de braț pe Geréb și amândoi porniră în lungul străzii. Csele, cel mic și frumușel, rămase pe loc. Și ei îl mai auziră cum îi spunea italianului cu un glas stins și trist, ca al unui învins:

— Păi, dacă de azi înainte totul face doi creițari, dă-mi și mie halviță de doi creițari. Apoi își vârî degetele în punguța lui verde, să-și caute banii.

Italianul zâmbi, în timp ce probabil se gândea: „Ce-ar fi dacă de mâine totul ar costa trei creițari?“ Dar asta nu putea fi decât un vis. Era ca și când cineva ar visa că fiecare forint valorează însutit... Deci trase o lovitură puternică cu bărdița în calupul de halviță și înveli bucata tăiată într-un petic de hârtie.

Csele privi pachetulul, dezamăgit:

— Păi așa puțină?

Italianul, încurajat de succesul avut, deveni obraznic și-i răspunse rânjind:

— Păi acum mai scump, păi acum mai puțin!

Și se întoarse spre un nou cumpărător, care, văzând cele petrecute, pregătise și el doi creițari. Apoi halvițarul se apucă să cioplească bulgărele alb zaharisit cu bărdița lui cât palma. Făcea niște mișcări atât de ciudate, încât îți venea să crezi că te afli în fața unui căpcăun din povești sau a unui călău uriaș din Evul Mediu, care decapitează niște bieți omuleți cu capetele de alune.

— Să nu cumperi de la ăsta, îi spuse Csele noului cumpărător, e un șarlatan.

Și, de necaz, băgă în gură toată halvița cu hârtie cu tot, fiindcă hârtia se lipise atât de tare, că n-o mai putea desprinde. În schimb putea fi suptă.

— Așteptați-mă, băieți, le strigă el lui Boka și lui Geréb, și porni în goană după ei.

La colț îi ajunse din urmă și toți trei cotiră spre strada Soroksári. Mergeau la braț: Boka la mijloc, explicându-le ceva în taină, serios, așa cum îi era obiceiul. Avea paisprezece ani și fața lui nu vădea încă decât foarte puține semne de maturitate. Dar când vorbea, parcă mai câștiga câțiva ani. Vocea îi era groasă, catifelată și serioasă. Vorbele îi erau la fel de serioase precum glasul. Rar i se întâmpla să spună vreun cuvânt urât și nu-i plăceau deloc apucăturile golănești. Nu se amesteca niciodată în certuri mărunte. Ba mai mult, dacă se întâmpla să fie chemat ca arbitru, nu primea. Văzuse el că după judecată una din părți pleacă mâhnită și se crede nedreptățită. Numai când conflictul se întetea și cearta lua proporții atât de mari încât era necesar să intervină profesorii, abia atunci se amesteca și Boka, împăciuator. Căci împăciuatorului niciuna din părți nu-i poartă pică. Cu alte cuvinte, Boka se arăta băiat chibzuit și promitea să devină – dacă nu cine știe ce om mare – un bărbat cinstit și la locul lui.

Drumul spre casă îi obliga să părăsească strada Soroksári și s-o ia pe strada Köztelek. Pe străduța asta liniștită, soarele de primăvară împrăștia o căldură blândă. În lungul ei se întindea manufactura de tutun, de unde se auzeau mașinile duduind pe înfundate.

Băieții din strada Pál

Pe strada Köztelek nu se vedeau decât doi băieți. Stăteau în mijlocul drumului și așteptau. Unul era Csónakos cel puternic, iar celălalt Nemecek, cel mic și blond.

Când Csónakos îi zări pe cei trei flăcăi care mergeau la braț, își vârî de bucurie două degete în gură și îi trase un fluierat ca de locomotivă. De altfel, aceasta era „specialitatea“ lui. Niciunul dintr-a patra nu putea să-l imite. Ba, mai mult, în tot gimnaziul nu se mai aflau decât vreo doi băieți care știau să fluiera așa, ca surugiii. Se spunea și despre Csinder, președintele cercului literar, că ar ști să fluiera la fel de bine. Dar de când ajunsese președinte, Csinder nu mai fluiera. Nu-și mai vârâ degetele în gură. Nici nu s-ar fi convenit ca președintele cercului literar să facă asta. El, care în fiecare miercuri după-amiază stă la catedră alături de profesorul de limba maghiară!

După cum am spus, Csónakos scoase un fluierat. Băieții se adunară în mijlocul străzii. Csónakos se întoarse spre Nemecek cel blond și mic, întrebându-l:

— Lor încă nu le-ai spus?

— Nu, zise Nemecek.

Toți săriră deodată:

— Ce?

În locul lui Nemecek, răspunse Csónakos:

— Ieri, la muzeu, iar ne-au făcut *einstand*!

— Cine?

— Păi Pásztorii. Cei doi Pásztori.

Se lăsă o liniște adâncă.

Aici e locul să aflați ce înseamnă *einstand*. Acesta este un cuvânt special, întrebuințat de copiii din Pesta.